

بررسی موانع اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه

پوهنیار فیض الباری فایق سیابی^۱، اصیل الرحمن رحمانی^۲، ولید فرهادی^۲، فرخ حبیبزاده^۲، رامین نوری^۲،

عبدالله سلیمانی^۲، کیارش موسوی^۲، روزی بای احمدی^۲، عابدین عزیز^۲، رحیم وحدت^۲

^۱ عضو کادر علمی پوهنهی اقتصاد پوهنتون بلخ (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی پوهنهی اقتصاد پوهنتون بلخ

چکیده

موانع اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه یکی از مسائل مهمی است که در جوامع مختلف وجود دارد. این موانع می توانند باعث کاهش فرصت های شغلی و ایجاد بیکاری بین فارغ التحصیلان شوند. این تحقیق نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق را فارغ التحصیل دانشکده اقتصاد دانشگاه بلخ که طی سالهای ۱۳۹۵-۱۴۰۱ فارغ شده اند، تشکیل می دهد. پرسشنامه به صورت تصادفی به ۱۲۰ فارغ التحصیل توزیع گردیده سپس داده ها وارم نرم افزار SPSS25 گردیده است. یافته ها نشان داد که از دیدگاه فارغ التحصیلان موانع سده راه اشغال به ترتیب عدم پشتوانه و توان مالی فارغ التحصیلان، عدم کسب تجربه کاری و با کیفیت در دانشگاه، عدم سرمایه گذاری دولت در امور زیربنایی، عدم حمایت از کاریهای پژوهشی با محوریت دانشگاه و بازار کار و فقدان ارتباط نزدیک میان دانشگاه و بازار کار از جمله موانع سد راه اشتغال فارغ التحصیلان به شمار می رود.

واژه های کلیدی: بیکاری، تجربه کاری، بازار کار، اشتغال، موانع سد راه، فارغ التحصیلان

مقدمه

بحث اشتغال و بیکاری امروزه به یکی از اساسی ترین مسائل جوامع تبدیل شده است. مسئله بیکاری در دو قرن اخیر با تأثیر پذیری فعالیتهای اقتصادی از سیستم اقتصاد سرمایه داری و جایگزینی پارادایم سودگرایی به جای رفع نیاز در اکثر کشورها به یک مشکل اقتصادی-اجتماعی تبدیل گردیده است.

اگر چه مهمترین منبع اقتصادی جوامع را در واقع نیروی انسانی آنها تشکیل میدهد، متأسفانه در افغانستان از این عامل نیز، مانند دیگر عوامل اقتصادی، استفاده بهینه نمی شود و به همین منظور بازار کار در افغانستان با چالشهای زیادی مواجه است که عدم استفاده از همه نیروی انسانی و ضعف ایمان به کار و وجدان کاری از آن جمله است.

بیکاری یکی از چالش های جدی اقتصادی و اجتماعی است که در بسیاری از کشورها وجود دارد. بیکاری منجر به کاهش درآمد افراد، کاهش قدرت خرید، عدم استفاده از ظرفیتهای تولیدی و افزایش فقر می شود. بنابراین، مدیریت بیکاری و ایجاد راههای مناسب برای مقابله با آن از اهمیت بالایی برخوردار است.

موضوع بیکاری در بسیاری از مناطق جهان از جمله مزارشریف افغانستان یک نگرانی مبرم است. سطوح بالای بیکاری نه تنها منجر به رکود اقتصادی می شود، بلکه به بی ثباتی اجتماعی و سیاسی نیز کمک می کند. بنابراین، تحلیل وضعیت اشتغال و بیکاری در مزارشریف و ارائه راه حل های مناسب برای رسیدگی به این موضوع بسیار حیاتی است. هدف این مقاله علمی، تحلیل جامع عوامل مؤثر بر بیکاری در مزارشریف و ارائه راهکارهای مبارزه با این معضل است. با درک چالش های پیش روی جویندگان کار در این منطقه می توان اقدامات موثری را برای بهبود فرصت های شغلی و ارتقای توسعه اقتصادی شناسایی کرد. این تحقیق از طریق بررسی ادبیات گسترده، اهمیت اشتغال برای توسعه اقتصادی را بررسی می کند و عوامل مختلفی را که بر بیکاری تأثیر می گذارند، بررسی می کند.

مسئله تحقیق:

امروز پدیده بیکاری فارغ التحصیلان در همه جا به چشم می خورد و بر حسب شرایط اقتصادی خاص هر یک، میزان آن در هر کشور فرق می کند. با توجه به امر بازسازی و همچنین برنامه توسعه اقتصادی-اجتماعی-فرهنگی کشور به تبع آن نیاز به روز افزون به نیروی کار متخصص و از طرفی افزایش چشمگیر ظرفیت پذیرش پوهنتونها و مؤسسات تحصیلات عالی، به طور مرتب جملات ضد نقیضی از طرف مسئولین به گوش می رسد که گاهی از کمبود نیروهای متخصص به عنوان یک مانع مهم در راه افزایش ظرفیتهای تولیدی کشور صحبت می شود. در این تحقیق به دنبال این پاسخ هستیم که چه عواملی توسعه اشتغال فارغ التحصیلان پوهنتونها اثرگذار است.

مبانی نظری تحقیق

اشتغال چیست ؟

شغل یا پیشه فعالیت منظم است که در ازای دریافت پول انجام میشود و اشتغال به معنای داشتن شغل یا پیشه است و همچنین اشتغال، عبارت است از هر نوع کار با اجر مادی (دریافت حقوق و دستمزد)، چه اینکه برای یک کارفرما باشد، یا اینکه شخص برای خودش کار کند. به طور کلی به هر نوع مشارکت افراد در فعالیت اقتصادی، اشتغال گفته میشود. امروزه مسئله اشتغال برای جوانان، خانواده ها و در نهایت برای دولت ها به یکی از دغدغه های اصلی تبدیل شده است که به سادگی نحوه زندگی آن ها ره تحت تاثیر قراردادهاست. حال دید که به طور کلی ایجاد اشتغال به عهده ی دولتهاست یا بخش خصوصی؟ تصور حاکم در میان این است که این موضوع از وظایف دولت است، ولی در واقع این طور به نظر میرسد که اگر چي دولت ها موظف به توسعه ی زیرساخت ها و بسترسازی مناسب و اثبات در اقتصاد و دنیای کسب و کار هستند، وظیفه ی اصلی را باید

به عهده ی بخش خصوصی دانست. البته طی یک دهه گذشته موضوع کارآفرینی در محیط کسب و کار رواج بسیار یافته که اغلب افراد آن را با اشتغال زایی اشتباه می گیرند.

کارآفرینی و اشتغال زایی:

واژه کارآفرینی که ترجمه کلمه entrepreneurship است. در جامعه ما که بیکاری معضل بزرگ اجتماعی محسوب می شود همه اذهان را متوجه اشتغالزایی می کند. اگرچه دو مفهوم کار آفرینی و اشتغال زایی هردو با ارزش و با یکدیگر مرتبط هستند ولی لزوما برهم منطبق نیستند و اشتغال زایی در برخی موارد می تواند به عنوان یکی از نتایج کارآفرینی مطرح شود. واژه اشتغال زایی در واقع این تصور را برای ما به وجود می آورد که یک شغل برای پاسخ به نیازهای بازار ایجاد می شود. زمانی که کارآفرینان یک شغل جدید را شروع میکنند بالطبع به یک یا چند نیروی استخدامی نیاز دارند تا کار های خود را سامان بخشند. کارآفرینان به علت قابلیت اشتغال زایی که دارند، به کاهش نرخ بیکاری که از اهداف کلان اقتصادی، اجتماعی، دولت ها است کمک می کنند. بنابراین کارآفرینی می تواند زمینه سازی اشتغال نیروی کار باشد و نوآوری که در یک فعالیت اقتصادی توسط خود فرد ایجاد می شود منجر به ایجاد اشتغال در جامع می شود.

عوامل گسترش بیکاری:

رکود اقتصادی: در دوره های رکود اقتصادی، تولید و فعالیت های صنعتی و تجاری کاهش می یابد و بنابراین نیاز به نیروی کار نیز کاهش می یابد تغییرات در ساختار اقتصادی: تغییرات در ساختار اقتصادی ممکن است منجر به افزایش بیکاری شود. به عنوان مثال، انتقال از صنعت سنتی به صنعت مدرن و اتوماسیون تولید می تواند منجر به افزایش بیکاری در بخش های خاصی از اقتصاد شود عدم تطابق مهارت ها: اگر مهارت ها و توانایی های فردان با نیازهای بازار کار همخوانی نداشته باشد، احتمال بیکار شدن آن ها افزایش می یابد.

تغییرات در تکنولوژی: تغییرات در تکنولوژی و استفاده از روش های جدید ممکن است منجر به کاهش نیاز به نیروی کار شود و بنابراین بیکاری افزایش یابد.

عدم توازن منطقه ای: در برخی مناطق، نیاز به نیروی کار کمتر است و بنابراین افراد در این مناطق ممکن است با مشکل بیکاری روبرو شوند.

تغییرات ساختار جمعیتی: تغییرات در ساختار جمعیتی مانند افزایش جمعیت جوان و ورود آن ها به بازار کار ممکن است منجر به افزایش رقابت و بیکاری شود.

عدم استثمار در زیرساخت ها: عدم سرمایه گذاری در زیرساخت های اقتصادی مانند حمل و نقل و ارتباطات ممکن است باعث کاهش فعالیت های صنعتی و تولیدی شده و بیکاری را افزایش دهد.

اهمیت اشتغال برای توسعه اقتصادی

ایجاد اشتغال به معنای فراهم کردن فرصت های شغلی و استخدام افراد برای کسب درآمد و تأمین نیازهای زندگی است. این فرصت های شغلی می توانند در صنایع مختلف اقتصادی، سطوح مختلف تحصیلی و مهارتی، و برای افراد جوان و بزرگسالان فراهم شود. هدف اصلی ایجاد اشتغال، بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه است.

ایجاد اشتغال به عنوان یکی از عوامل کلیدی توسعه اقتصادی محسوب می شود. برخی از اهمیت های اشتغال برای توسعه اقتصادی عبارتند از: افزایش تولید و رشد اقتصادی: با افزایش تعداد افرادی که در حال کار هستند، تولید و رشد اقتصادی نیز افزایش می یابد. اشتغال به عنوان یکی از عوامل اصلی تولید، تأثیر قابل توجهی بر رشد اقتصادی دارد

کاهش فقر و نابرابری: اشتغال به عنوان یک منبع درآمد، می تواند به کاهش فقر و نابرابری در جامعه کمک کند. با دستیابی به شغل های پردرآمد، افراد قادر خواهند بود نیازهای خود را برطرف کنند و بهبود شرایط زندگی خود را تجربه کنند

افزایش مصرف و تقاضا: با افزایش تعداد افرادی که در حال کار هستند، قدرت خرید جامعه نیز افزایش می‌یابد. این منجر به افزایش مصرف و تقاضا در بازار می‌شود و برای رشد اقتصادی اهمیت دارد.

ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان: ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوانان، به ویژه در کشورهایی با جمعیت جوان، اهمیت بسیاری دارد. این فرصت‌ها می‌توانند جوانان را از مهاجرت غیرقانونی و بیکاری جلوگیری کنند و آنها را به عنوان نیروی کار ماهر و فعال در بازار کار جذب کنند.

بیکاری در افغانستان

بیکاری یکی از چالش‌های عمده در افغانستان است و تأثیرات گسترده‌ای بر جوامع و اقتصاد این کشور دارد. در ادامه به برخی از عوامل و دلایل بیکاری در افغانستان اشاره خواهیم کرد:

تحولات سیاسی و امنیتی: در طول سال‌های اخیر، افغانستان شاهد تحولات سیاسی و امنیتی بوده است که تأثیر زیادی بر اقتصاد کشور داشته است. نزاعات مسلحانه، ناپایداری سیاسی و عدم امنیت مناطق مختلف، باعث ایجاد نگرانی و عدم اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی شده است. این وضعیت به رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب اختلال زیادی وارد کرده است.

نبود زیرساخت‌های کافی: نبود زیرساخت‌های کافی در زمینه حمل و نقل، ارتباطات، تأمین آب و برق و توسعه صنایع، مانعی برای رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی است. ضعف در زیرساخت‌ها باعث کاهش توانایی تولید و رقابت‌پذیری صنایع در افغانستان می‌شود که در نتیجه، اشتغال زیادی ایجاد نمی‌شود.

کمبود تأمین مالی و سرمایه: کمبود سرمایه و تأمین مالی برای راه‌اندازی و توسعه کسب و کارها، یکی از عوامل مهم بیکاری در افغانستان است. بسیاری از کسب و کارها و شرکت‌ها نمی‌توانند برای گسترش فعالیت‌های خود و استخدام نیروی کار بیشتر، به منابع مالی کافی دسترسی پیدا کنند.

ناکارآمدی سیستم آموزش و آموزش فنی: کیفیت آموزش و آموزش فنی در افغانستان هنوز به مراتب پایین است و تطابق آن با نیازهای بازار کار عقب‌مانده است. فارغ التحصیلان به دلیل عدم توانایی در به‌روزرسانی مهارت‌ها و تخصص‌های خود با نیازهای بازار کار، ممکن است در یافتن شغل مناسب مشکل داشته باشند.

نبود تنوع اقتصادی: وابستگی به بخش‌های محدودی از اقتصاد مانند کشاورزی و معدنی، عواملی راجع به بیکاری در افغانستان است.

شکل (۱) میزان بیکاری طی دو دهه در افغانستان

پیشینه تحقیق

به نقل قول از بهشت، در تحقیقی تحت عنوان بازار کار، اشتغال و بیکاری که توسط فرجادی و عباسی انجام شده، بازار کار به شیوه تحقیق توصیفی در دوره ۱۳۵۵-۱۳۷۲ مورد بررسی قرار گرفته است. در این مطالعه محققان، ضمن ذکر عوامل مؤثر بر عرضه و تقاضای نیروی انسانی، تصویری از اشتغال و بیکاری در ایران در دوره مورد اشاره ارائه داده و با استفاده جدول، ضریب های کاربری و میزان اشتغالزایی در بخشهای مختلف اقتصادی را مورد محاسبه قرار داده و به این نتیجه رسیده اند که به جز بخشهای آموزش و پرورش بهداشت و درمان، دفاع و امور عمومی، بخش های ساختمان مسکونی و غیر مسکونی، تولید فرش و گلیم، منسوجات، علاوه بر آن بیشترین میزان اشتغال مستقیم را ایجاد می کنند.

بهشتی تحقیقی را تحت عنوان تحلیل اشتغال و بیکاری و ارائه راه حلی مناسب برای بیکاری در ایران در سال ۱۳۷۹ انجام داد. یافته های برجسته تحقیق مبین آن است که به طور کلی در دوره ۱۳۵۵-۱۳۷۵: ۱ GDP-در هر سال به طور متوسط ۱/۰۴ درصد رشد داشته در حالی که GDP سرانه در همین مدت سالانه ۱/۸۴ درصد افت داشته است. ۲- بهره وری کار، سالانه ۱/۹۷ درصد افت داشته است. ۳- نه فقط افزایش جمعیت مصرف کننده بر جمعیت تولید کننده پیشی گرفته، بلکه گرایش جمعیت کل و جمعیت فعال به سکونت در مناطق شهری بوده است. ۴- شاغلان بخشهای خدمات به طرز چشمگیری افزایش یافته است؛ به طوری که در نتیجه رشد ۹۳ درصدی آن، از ۱،۹۵۰ نفر در سال ۱۳۵۵ به ۳،۷۶۴ هزار نفر در سال ۱۳۷۵ بالغ شده است؛ و در این مدت سهم بخش خدمات از اشتغال کشور از ۳۰/۹ درصد به ۴۴/۵ درصد رسیده است. ۵- جذب شدن ۷۴/۱ درصد از دانش آموختگان سطوح عالی در بخش خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی، نشان می دهد که هنوز بخشهای تولید کننده کالا برای تحصیلکردگان دانشگاهی جاذبه ای ندارد. ۶- مشکل اساسی بیکاری در کشور عمدتاً متوجه جمعیت جوان جوای کار است، به طوری که «گروه سنی ۲۴-۱۵» در سال ۱۳۷۵ نیمی از بیکاران را تشکیل می دهد. راه حل بیکاری در کشور منوط به این است که نظام اقتصادی تبیین شود و سهم بری در جامعه متناسب با ایجاد ارزش افزوده تعیین گردد و با اتخاذ سیاستهای اقتصادی مناسب، راههای برخورداری از امکانات جامعه (غیر از ارزش افزوده) مسدود گردد (بهشتی، ۱۳۷۹).

صفوی (۱۳۸۳) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی قابلیت های اشتغالزایی بخش صنعت ایران» به این نتیجه رسیده که زیر بخش صنایع پوشاک و چرم و سپس زیر بخش نساجی، بیشترین ضریب اشتغال و بالاترین توان اشتغال زایی را داشته اند و فرآورده های نفتی کمترین شغل را در جامعه به وجود آورده اند و کمترین توان بالقوه اشتغال زایی را دارد (صفوی، ۱۳۸۳).

روش تحقیق

این تحقیق نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این تحقیق را فارغ التحصیل دانشکده اقتصاد دانشگاه بلخ که طی سالهای ۱۳۹۵-۱۴۰۱ فارغ شده اند؛ تشکیل میدهد. پرسشنامه به صورت تصادفی به ۱۲۰ فارغ التحصیل توزیع گردیده سپس داده ها وارم نرم افزار SPSS25 گردیده است.

جدول (۱) موانع اشتغال فارغ التحصیلان

	Mean Rank
پایین بودن ارزش و منزلت رشته	۱.۵۲
فقدان ارتباط نزدیک میان دانشگاه و بخشهای مختلف جامعه	۳.۸۲
رواج نیافتن کارآفرینی	۲.۷۵
عدم پشتوانه و توان مالی فارغ التحصیلان	۶.۸۲
عدم تلاش فردی فارغ التحصیلان در کسب شغل	۳.۸۹
عدم سرمایه گذاری دولت در امور زیربنایی	۵.۲۵
عدم کسب تجربه کاری و با کیفیت در دانشگاه	۵.۸۵
عدم حمایت از کارهای پژوهشی با محوریت دانشگاه و بازار کار	۴.۸۹
عدم ارائه راهنمایی و مشاوره شغلی	۴.۹۹

نتایج آزمون فریدمن نشان میدهد که از دیدگاه فارغ التحصیلان موانع سده راه اشتغال به ترتیب عدم پشتوانه و توان مالی فارغ التحصیلان، عدم کسب تجربه کاری و با کیفیت در دانشگاه، عدم سرمایه گذاری دولت در امور زیربنایی، عدم حمایت از کارهای پژوهشی با محوریت دانشگاه و بازار کار و فقدان ارتباط نزدیک میان دانشگاه و بازار کار از جمله موانع سد راه اشتغال فارغ التحصیلان به شمار می رود.

نتیجه گیری:

موانع اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهها می تواند عاملی مهم در ایجاد بیکاری و کاهش فرصت های شغلی باشد. تلاش برای بهبود تطابق مهارت ها، ایجاد فرصت های تجربه کاری، توسعه شبکه های ارتباطی، افزایش اطلاعات درباره بازار کار و رفع مشکلات اقتصادی و اجتماعی می تواند به کاهش این موانع و افزایش اشتغال فارغ التحصیلان کمک کند. یافته ها نشان داد که از دیدگاه فارغ التحصیلان موانع سده راه اشتغال به ترتیب عدم پشتوانه و توان مالی فارغ التحصیلان، عدم کسب تجربه کاری و با کیفیت در دانشگاه، عدم سرمایه گذاری دولت در امور زیربنایی، عدم حمایت از کارهای پژوهشی با محوریت دانشگاه و بازار کار و فقدان ارتباط نزدیک میان دانشگاه و بازار کار از جمله موانع سد راه اشتغال فارغ التحصیلان به شمار می رود.

پیشنهادهای

چگونگی ترویج و اشاعه فرهنگ کارآفرینی در جامعه؛
همانک کردن دروس عملی و نظری ارائه شده با نیازهای علم و عملی موجود در بازار کار؛
ارائه راهنمایی ها و مشاوره شغلی از طرف دانشگاه در زمینه فرصت های شغلی موجود در رشته؛

منابع و مأخذ:

- اخوی، احمد. (۱۳۷۸). اقتصاد کلان (کاربردی)، ویرایش ۴، تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- بهشتی، محمدباقر. (۱۳۷۹). تحلیل اشتغال و بیکاری و ارائه راه حلی مناسب برای بیکاری در ایران. نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی (تبریز)، ۴۳ (۱۷۶-۱۷۵)، ۶۳-۹۳. SID. <https://sid.ir/paper/365561/fa>
- پل ساموئل سن و نورد هاوس. (۱۳۴۴). اصول علم اقتصاد، جلد دوم، مترجم: مرتضی محمد خان، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- صفوی، بیژن. (۱۳۸۳). بررسی قابلیت های اشتغالزایی بخش صنعت ایران، فصلنامه پژوهش های اقتصادی، شماره ۱۹.
- فرجی، یوسف. (۱۳۸۴). اقتصاد کلان، تهران، کویر، چاپ هشتم.
- قره باغیان، مرتضی. (۱۳۷۶). فرهنگ اقتصاد و بازرگانی، تهران، رسا، چاپ دوم.
- کتر تیمور رحمانی. (۱۳۸۶). اقتصاد کلان جلد دوم، چاپ نهم: تهران.
- ملک پور، علی؛ محمد، فواد. (۱۳۹۲). بررسی زمینه ها و موانع اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی مقطع کارشناسی رشته های علوم انسانی شهرستان بیجار، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره ۱۵۷، ص ۲۴-۳۷.
- منکیو، گریگوری. (۱۳۸۳). اقتصاد کلان، علی پارسیان، تهران، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، چاپ دوم.
۱. <https://fa.tradingeconomics.com/afghanistan/unemployment-rate>